

AKCİĞER KANSERİ

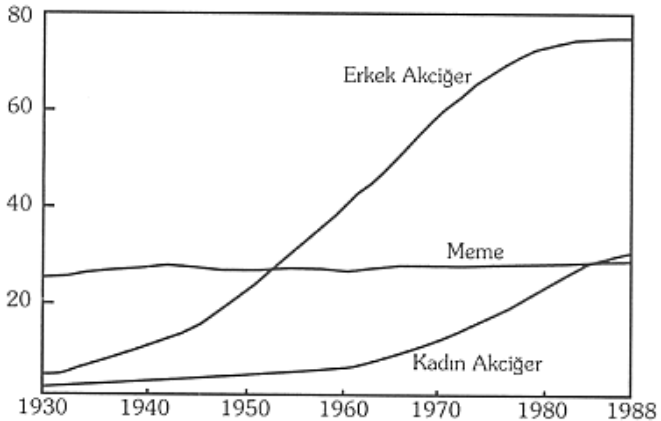
Akciğer kanseri, akciğerden köken alan kötü huylu - habis tümörlere verilen isimdir.

Akciğer kanserinin görülme sıklığı coğrafi bölgelere ve risk gruplarına göre değişir. Ancak her yıl dünyada yaklaşık 1.400 000 yeni akciğer kanseri hastası görülmektedir.

Normal bir topluluk için akciğer kanserinin görülme sıklığı çok genel bir rakamla yılda, 100.000 kişi başına 50 hastadır. Bu demektir ki “bir milyon” nüfuslu bir şehirde yılda en az 500 akciğer kanseri hastası çıkacaktır. Ülkemizde ise yılda 35.000 civarında kişinin akciğer kanseri tanısı aldığı hesaplanmaktadır.

Akciğer kanseri bütün kanserler içinde hem erkeklerde hem de kadınlarda en sık görülen kanser türüdür.

Alttaaki grafikte görüleceği üzere, akciğer kanserinin 1920-30 yıllarına göre 1980li yıllara doğru görülme sıklığı yaklaşık 20 kat artmıştır. Aynı dönemde meme kanserinin görülme sıklığında bir değişiklik olmamıştır.

Yukarıdaki grafiği incelediğimizde rahatlıkla şu yorumu yapabiliriz:

Akciğer kanseri çok nadir görülen bir hastalıkken, insan davranışlarındaki bazı değişiklikler sonucu hızla çoğalmış ve yaygınlaşmıştır. Öyleyse akciğer kanseri nedeni bilinen ve bu itibarla aslında çok büyük lde “nlenebilen” bir hastalıktır.

Akciğer kanseri artışının görülmeye başladığı 1950li yıllardan 20-30 yıl geriye gidersek, bu yıllarda sigara içiminin toplumda yaygınlaşmaya başladığını ve bu yılların I. ve II. Dünya Savaşlarına denk geldiğini görürüz. Bu yıllarda hem sigara içimi çok artmışken, hem de savaşın getirdiği kontrolsüz sanayileşme ve sanayi maddeleri ile insanların korumasız teması söz konusu olmuştu. İş gventliği yoktu; iş sağlığı yoktu; çünkü insanlar savaşta var olma mücadelesi veriyordu. Bu hayatta kalma mücadelesinde; cephelerde, şehirlerde o kadar insan ölürken ve ülkeler işgal edilirken, kadın ve erkek işçilerin sağlığının ne önemi olabilirdi (!). Ama bu düşünce sonucu, insanların savaş dönemi endüstrisindeki kontrolsüz çalışma ortamlarında temas ettikleri fiziksel ve kimyasal kanser yapıcı maddeler, savaşlardan 20-30 yıl sonrasında itibaren, 1970li yıllardan bugüne değin akciğer kanseri görülme sıklığında bir patlama yaparak insanlığa çok pahalıya mal oldu.

Gelişmiş lkeler için bugünlerde erkeklerde sigara içme sıklığında azalma vardır ve yine gelişmiş ülkelerde iş sağlığına ciddi biçimde önem verilmektedir. Ancak gelişmiş ülkelerin kadınlarında sigara içme alışkanlığında artma vardır. Sonuçta gelişmiş ülkelerde erkeklerde akciğer kanseri görülme sıklığı sabitlenmiş hatta azalma eğilimine girmişken, kadınlarda artma vardır. Ancak dünyanın büyük çoğunluğunu oluşturan az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde hem erkeklerde hem kadınlarda sigara alışkanlığı artmakta ve sanayileşme de

iş sağlığına gereken önem verilmemektedir. Bu nedenle önümüzdeki yıllarda akciğer kanseri bütün dünyada, maalesef, artan oranda karşımıza çıkacaktır.

Ülkemizde de, hem erkeklerde hem de kadınlarda sigara içme alışkanlığı arttığı için akciğer kanseri önümüzdeki yıllarda artarak görülmeye devam edecektir.

AKCİĞER KANSERİ NEDENLERİ

Akcığer kanserinin, çoğu belirlenmiş pek çok sebebi vardır. Bunları sırasıyla değerlendirelim.

Sigara

Sigara içimi akciğer kanserine kolaylıkla neden olur. Tütündeki kanserojen olarak adlandırılan zararlı maddeler akciğerdeki hücreleri mutasyona, yani genetik değişikliğe uğrattır. Böylece, genetik yapısı hasarlı, değerşik yapıda - atipik, kontrolsüz büyüyen ve çoğalan hücre toplulukları ortaya çıkar. Daha önce şekillerle de anlatıldığı üzere zaman içinde bu hasarlı hücreler kanser hücrelerine dönüşür.

Sigaranın akciğerdeki en sık sorunları; kanser, Kr. Bronşit ve Amfizem.

Sigara içicisi bir kişide kanser gelişimi, sigaraya başlama yaşı, sigara içilen yıl sayısı, günlük içilen sigara sayısı ile ilişkilidir. Yani kişinin günde içtiği sigara sayısı arttıkça akciğer kanseri riski de o ölçüde artar. Ayrıca kişinin günlük sigara sayısı az da olsa eğer o kişi uzun yıllar sigara içiyorsa bu da akciğer kanseri riskini çok arttırır. Dolayısıyla erken yaşta sigaraya başlayanlar zaman geçtikçe daha çok akciğer kanseri riski kazanırlar.

Sigara içen birinde akciğer kanseri gelişme riskinin hiç içmeyenler düzeyine inmesi için 12-14 yıl geçmesi gerekir. Öyleyse sigara hemen bırakılmalıdır.

Zaman zaman şu türlü savunmalar duyarsınız. “Benim babam / amcam günde bir iki paket sigara içerdi, 80 yaşında öldü, sigaradan bir şey olsa ona olurdu!” Bunlar son derece yanlış sözlerdir. Sigara akciğer kanseri ve diğer birçok hastalığın görülme riskini arttırır.

Örneğin günde 10 adet sigara içenler hiç içmeyenlere göre 10-15 misli, günde 10-20 arası sigara içenler hiç içmeyenlere göre en az 20 misli, günde 20’den fazla sigara içenler hiç içmeyenlere göre en az 40 misli daha fazla akciğer kanseri olma riski kazanırlar.

Sigara içenlerin akciğer kanseri olma riski 1.000 içende 1 iken, sigara içmeyenlerin akciğer kanseri olma riski 1.000 içende 0.08’dir.

“Binde bir küçük bir oran bana mı denk gelecek ?” demeyin. Bu söz çok kötü bir aldanma olur. Yaşadığınız şehir 1.000 000 kişi varsa, bunların %50’s, sigara içiyorsa o yıl o şehirde yaklaşık 500 kişi akciğer kanseri olacak demektir.

Şu evrensel gerçeği unutmamak gerekir: Uzun süre sigara içenler 60 yaşlarına geldiklerinde, bu yaştan sonrası onlardan beklenenden 15 yıl daha kısa yaşayacaklar demektir. Alttaki grafikte bunu rahatça görebilirsiniz.

“Light” sigaralar kanser riskini azaltmaz. Aksine bugünlerde, gelişmiş ülkelerde artan “light sigara içimi” nedeniyle “adenokanser” tipinde bir akciğer kanseri salgını olduğu kabul edilir. Bu konuya ileride tekrar değinilecektir. **Pasif sigara içiciliği** de miktara bağlı olarak akciğer kanseri riskini arttırır. Pasif içicilik kabul edilebilir bir durum değildir.

Her gün, işyeri arkadaşınız size küçük dozlar halinde kanser yapıcı madde enjekte etmeye çalışsa, onu nasıl tanımlarsınız? O bir suçludur; düşünceleri ve psikolojisi bozuk biridir; o bir katildir. Peki ! İş yerinde aynı odada çalıştığınız veya yaşadığınız arkadaşınız sigara içtiği takdirde yukarıdaki örnekten bir farkı var mıdır ? Yanınızdaki kişilerin odanızda, arabanızda, evinizde ya da ortak alanınızda sigara içmesine asla izin vermeyin.

Puro ve Pipo

Puro ve pipo içicileri, içmeyenlere göre daha fazla risk altındadırlar. Puro veya piponun içilen yıl sayısı, günlük içilen miktarı akciğer kanseri gelişme riskini etkiler. Bu kişilerde akciğer, ağız ve diğer kanser risklerinde artış söz konusudur.

Akciğer kanseri nedeni bilinen bir hastalıktır. Bu bakımdan, dünyanın bu en büyük kanser felaketi aslında tamamen önlenebilir bir hastalıktır. Bu felaketten uzak durmak veya yeniden gelişmesini engellemek sizin elinizdedir.

Radon

Radon, görünmez, kokusuz, tatsız, radyoaktif bir gazdır. Toprak ve kayalarda doğal olarak bulunur. Akciğer hücrelerinde enerji transferi yaparak hasara yola açarak akciğer kanserine neden olabilir. Maden ocaklarında çalışanlar, radona maruz kalabilirler.

Bazı bölgelerde, zemine yakın evlerde, bodrum katlarında radon gazı yüksek miktarda bulunabilir.

Nalbur ve hırdavatçılarda da radon gazı maruziyeti söz konusu olabilir.

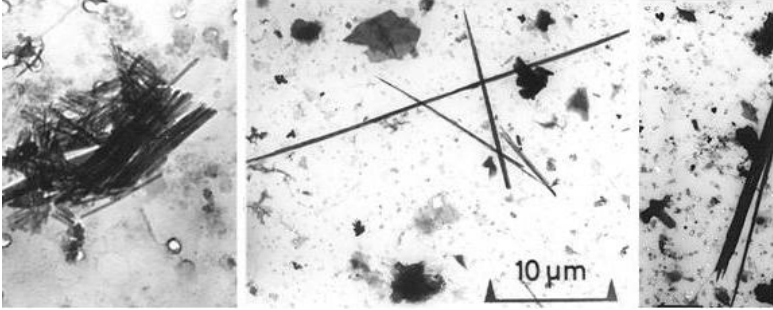
Radon, Amerika Birleşik Devletleri'nde akciğer kanseri riski sıralamasında nedensel olarak 3. sıradadır. Türkiye'de konuyla ilgili istatistiksel veriler henüz yoktur.

Asbest Teması

Asbest, doğal olarak tabiatta bulunan ve lifsi (fiber) yapıda olan bir grup minerale verilen ortak addır. Asbest lifleri, aşağıdaki fotoğrafta görüldüğü gibi ince - uzun yapıda mineral lifler oldukları için havada kolaylıkla asılı kalıp elbiselere yapışabilirler.

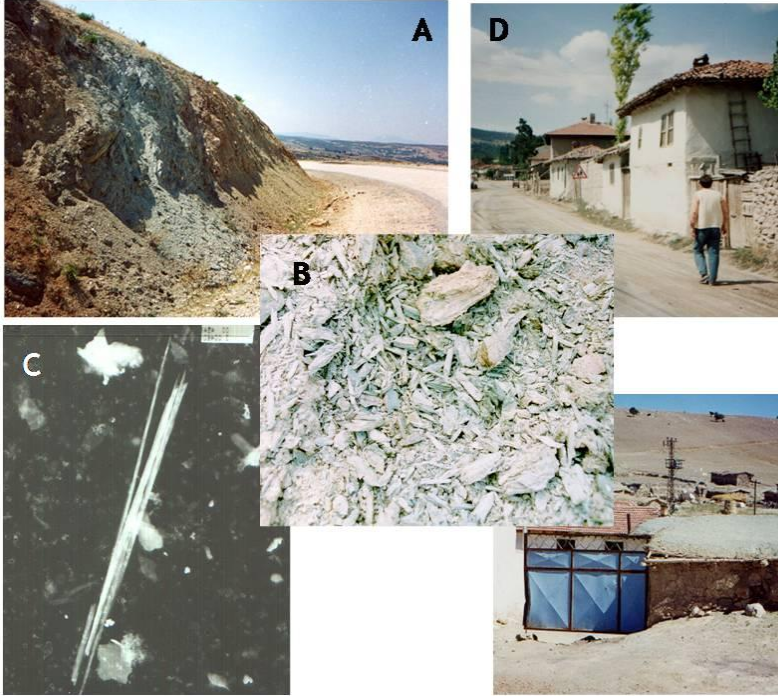
Asbest, endüstride uzun yıllar boyu (1980lere kadar) yaygın kullanılmış bir ara maddedir. Kullanıldığı dönemde 3.500 civarında endüstri ürünüde asbest kullanılmıştı. Konut yapımında, tersane işçiliğinde, asbest madeni işçiliği ve imalatçılığında, yalıtım işçiliğinde, fren - balata imali ve tamiri gibi endüstrilerde asbest teması olmaktadır. Bütün

gelişmiş ülkelerde ve ülkemizde asbest kullanımı yasaklanmıştır. Ancak, maalesef Hindistan'da, Çin'de, Rusya'da ve diğer bazı az gelişmiş ülkelerde halen kullanılmaktadır. Ne yazık ki Kanada halen asbest üretmekte, bunu Hindistan'a vererek işletmekte ve oradan dünya'ya satmaktadır.

Ülkemizde asbest teması, bazı bölgelerin kırsal alanındaki köylerde yıllar önce evlerin sıva-badana işlerinde, çatı izolasyonlarında kullanılmış olan “aktoprak” veya “çorak toprak” adı verilen bir çeşit toprağın asbest içermesi nedeniyle önemli bir sorundur.

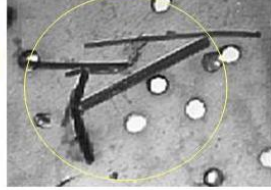
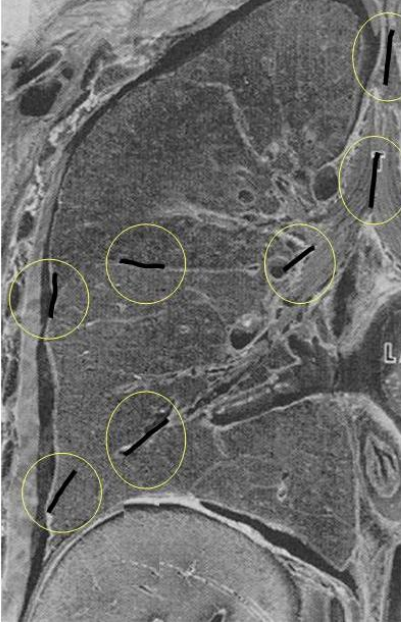
Eskişehir, Kütahya, Afyon, Yozgat, Diyarbakır ve Nevşehir bu sorunun sık yaşandığı bölgeler arasında yer almaktadır. Bu bölgelerin kırsal alanında asbest teması nedeni akciğer hastalıkları ve dolayısıyla akciğer kanseri diğer bölgelere oranla nispeten sıktır. Özellikle köyde yaşayan erkeklerde sigara içimi sık olduğundan, bu kişilerde asbest teması da varsa akciğer kanserine yakalanma riski çok artmaktadır.

Asbest karışımı doğal aktoprak kaynağı (A). Aktoprak yakından yeşil-gri, hafif nemli lifsi bir görünüm verir (B). Asbest liflerinin elektron mikroskop görünümü (C). Duvarı aktoprak ile sıvanmış ev (D). Üstü aktoprak serilerek kapatılmış - izole edilmiş köy evi (E).

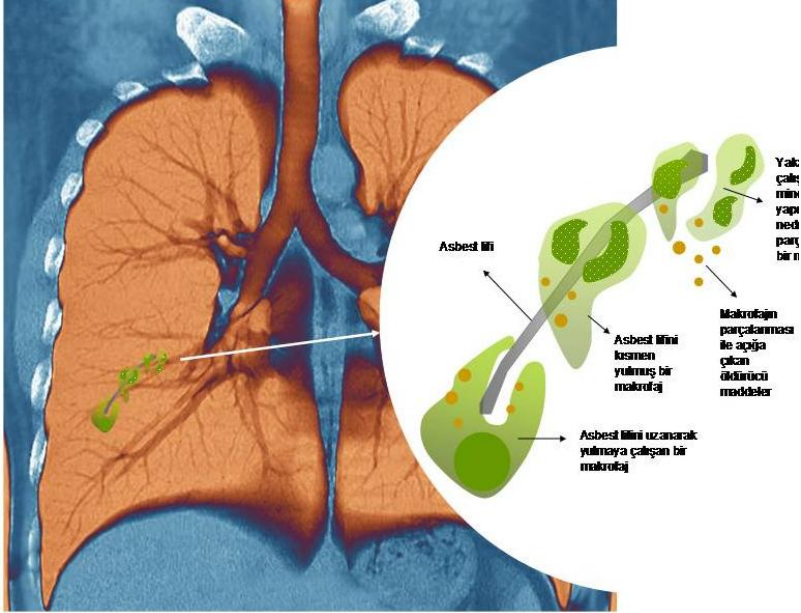
Asbest lifleri mineral oldukları için canlı dokudan kolay atılamazlar ve savunma hücrelerinin biyolojik sistemleri ile yok edilemezler. Aksine bu hücrelerden ortama zararlı - genetik olarak tahrip edici maddelerin salınmasına yol açarlar. Böylece savunma hücreleri, kendi canlı doku

hücrelerine zarar verirler ve onların kanser hücresi dönüşümüne yol açabilirler

Asbest lifleri ince uzun aerodinamik bir yapıda olduklarından nefes almayla akciğerler içinde rahatlıkla akarak ilerler. Bronş ağacı içinde özellikle ayırım yerlerinde bronş duvarına yapışarak oralarda lokal zararlar verirler.

Sigara içen asbest temaslı kişilerde akciğer kanseri riski çok artmaktadır. Örneğin hiç sigara içmeyen ve hiç asbest teması olmayan kişilere göre asbest teması olan ve sigara içen bir kişinin akciğer kanseri olma riski 92 misli fazladır. Bu nedenle sigara içen ve aktoprak - çorak toprak kullanmış olan köy kökenli kişiler sigara kullanımından vazgeçirilmek üzere özel olarak ilgi ve eğitim altına alınmalıdır.

Hava Kirliliği

Araştırmacılar, dizel ve diğer petrol ve yakıt ürünlerinin artıklarının da dahil olduğu pek çok atıkla kirlenen hava ile akciğer kanseri arasında ilişki tespit etmiştir. Bu ilişkinin getirdiği riskin boyutu tam olarak bilinmemektedir. Ancak hava kirliliği akciğer ve kalp hastalıklarından ölümleri arttırdığı gibi, akciğer kanserini de özellikle sigara içenlerde arttırır.

Ailede Akciğer Kanseri Olması

Yakın akrabalarında akciğer kanseri hastası olan kişinin, sigara içmesi veya riskli maddelerle temas etmesi akciğer kanserine yakalanma riskini arttırır. Yakın akrabalarında akciğer kanseri olan kişi, sigara içmiyor veya riskli maddelerle teması olmuyorsa bu hastalığa yakalanma riski sigara içenlere göre oldukça daha azdır. Öyleyse ailesinde akciğer kanseri olanlar kesinlikle sigara içmemeli ve bilinen riskli maddelerle temastan olabildiğince kaçınmalıdırlar.

Geçirilmiş Akciğer Hastalıkları

Tüberküloz gibi, iyileşirken bazen akciğerde yapısal - tamir dokusu izleri bırakan akciğer hastalıklarında akciğer kanseri gelişme riskinin arttığına dair kanaatler vardır. Bu nedenle daha önce akciğer tüberkülozu geçiren veya akciğerinde hastalıkların iyileşme izleri çok olan kişilerin sigara içmesi kesinlikle önlenmelidir.

Daha öncesinde akciğer kanseri geçirmiş kişilerde, sonradan ikinci bir akciğer kanseri gelişme riski normal kişilere göre daha yüksektir. İlk kanserden sonra sigarayı bırakmak, ikinci kanser gelişimini önleyebilir.

Radyasyon

Daha önce meme veya göğüs duvarına radyoterapi almak akciğer kanseri riskini arttırabilir.

Araştırmacılar akciğer kanserine yol açan sebepleri daha iyi anlamaya ve kanseri önleme yollarını incelemeye devam etmektedir. Ancak çok açıkca biliyoruz ki **Akciğer kanserini önlemenin en iyi yolu sigarayı bırakmak ve asla başlamamaktır.**

Ne kadar uzun süredir sigara içiliyor olunursa olsun sigarayı bırakmak için asla çok geç değildir.